

מוסדות
**דרכי
תורה**

בנשיאות מרן הגאון
רבי **אשר וייס שליט"א**

שיעור מרן הרב שליט"א

קונטרס שבועי

אגדה

יודו לח' חסדו ונפלאותיו לבני אדם

הלכה

חלל בחנוכה

פרשת מקץ – חנוכה תשפ"ד

שנה כ"ה – קובץ י' [תתס"ה]

יז"ל ע"י מכון "מנחת אשר"

כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י

מכון "מנחת אשר"

להפצת תורתו של

מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

רחוב אהרון אשכולי 109

ירושלים

המען למכתבים:

ת.ד. 23170

Email: info@minchasasher.com

פרשת מקץ - חנוכה

הלל בחנוכה

א

שכח לברך על ההלל בתחילתו מתי יברך

נשאלתי ע"י מי שאינו נוהג לברך על ההלל בר"ח, וביום ראשון דחנוכה שכח לברך על ההלל וכאשר הש"צ התחיל "לא לנו" שם אל לבו שאומרים הלל שלם ושאל כדת מה לעשות בענין הברכה.

והשבתי לו לברך במקום שהוא עומד שהרי כתבו התוס' (סוכה ל"ט ע"א ופסחים ז' ע"א) דאם שכח לברך על הלולב יכול לברך כל עוד לא גמר הנענועים וכ"כ הפוסקים בכ"מ דכל שלא גמר מצוותו עדיין הוי עובר לעשייתו. וכבר ביארתי במק"א דאין כונת הדברים שהוא יכול לברך על חלק מחלקי המצוה שעדיין לא קיים, אלא דהברכה חלה למפרע על כל המצוה כולה.

ולפי"ז נראה דיברך במקום שנזכר, דהלא פשוט דאין זה הפסק כיון שמצווה הוא לברך על ההלל, ופשוט שחייב לברך כל עוד לא גמר קריאתו, וע"כ יברך במקום שנזכר שלא בירך כדין.

אמנם הראוני בספר אשי ישראל (פרק ל"ט הערה ע"ז) שהביא בשם הגר"ח קנייבסקי שליט"א שכתב שיברך ויתחיל שוב מתחילת ההלל.

אך לענ"ד אף שלכאורה אין פרקי ההלל אלא פרקי תהלים בעלמא והלואי שיאמר תהלים כל היום, מ"מ נראה יותר דכיון שאמר פרקים אלה לשם מצות הלל, אין לומר הלל פעמיים כמו שאין להתפלל פעמיים. ועיין בשו"ת נודע ביהודה מהדו"ק או"ח סימן ו' שכתב דזר שאמר ברכת כהנים לשם מצות ברכת כהנים דהוי ברכה לבטלה. ותמה עליו במרכבת המשנה (פי"ד ממאכ"א הי"ז) דהלא אין כאן אלא פסוקי תורה ומה ברכה לבטלה יש כאן, וכך תמה גם הכתב סופר או"ח סי"ג. ונראה ברור דדעת הנוב"י דכיון שלא קרא פסוקים אלה כקורא בתורה אלא לשם ברכת כהנים הוי ברכה לבטלה. ונראה לכאורה כמו"כ דודאי אין לומר הלל פעמיים ביום לשם הלל.

הלל בחנוכה

ונראה ראייה גדולה לדברינו מדברי החות דעת בסימן ק"י בבית הספק סק"כ שכתב לגבי ספק קרא קריאת שמע דאסור לקרוא קר"ש פעמיים לשם חובה ואף דרשאי אדם לקרוא קר"ש כל היום כקורא בתורה, אם יקרא לשם קר"ש איסור הוא כמו מי שמתפלל פעמיים לשם חובה, והוא הדין והוא הטעם לגבי הלל, ודו"ק בכ"ז.

ומשו"כ נראה טפי שלא יתחיל הלל שוב אלא יברך בין פרק לפרק וישלים את ההלל בברכה.

ושו"ר שכיונתי לדברי הברכי יוסף (סימן תרפ"ג) שכתב כדברינו שמברך במקום שנזכר והביא כן גם בשם מהר"י מולכו, עי"ש. וב"ה שכיונתי לדעת גדולים.

ב

אם יכול לברך על חצי הלל בר"ח טבת

נשאלתי ע"י חכם אחד, מי שנמצא בר"ח טבת במקום שאין לו סידור ואינו זוכר בע"פ הלל שלם האם יכול לברך על הלל חסר כמנהגנו בר"ח או לא.

ולכאורה נראה פשוט דאכן יכול לברך ביום זה אף על הלל חסר דדל חנוכה מהכא הלא ראש חדש הוא ובכל ר"ח נוהגין אנו בני אשכנז לברך על הלל חסר ומאי שנא ר"ח טבת מכל ר"ח.

ואף שיש מקום לומר דכיון דבחנוכה חיוב גמור יש לומר הלל שלם, משא"כ בר"ח דאין זה אלא מנהג לומר הלל חסר בטל לה כל מצות ההלל דר"ח אצל מצותו בחנוכה. ועוד דקדם הלל דחנוכה שהוא תיקון חז"ל להלל דר"ח שאינו אלא מנהג, שוב א"א לומר דיש מנהג לומר הלל בר"ח טבת.

באמת מסתבר טפי לומר דיש מנהג כללי לומר הלל בכל ר"ח ור"ח טבת בכלל, וגם מסתבר טפי לומר דאין זה בטל אצל זה ואכן שני דינים יש בר"ח טבת, גם דין חנוכה וגם דין ר"ח, וכאשר אין בידו לומר הלל משום חנוכה מצוה יש לאומרו לשם ר"ח.

הלל בחנוכה

ג

אמר חצי הלל בחנוכה ושוב נזכר שצריך לומר הלל שלם אם חוזר לברך

הנה לכאורה פשוט דכיון דלא יצא יד"ח צריך לחזור ולקרוא בברכה, אמנם יודע אני שבשבט הלוי (ח"ז סי' ס"ב) פסק שחוזר ואומר הלל שלם בלי ברכה, אך לא ירדתי לסוף דעתו, ואבאר.

יסוד דברי מרן בעל שבה"ל דאף הקורא חצי ההלל קיים מצות ההלל שהרי אנן מברכין גם על הלל בר"ח וע"כ די"ש על זה תורת הלל. ואף שבימים שגומרים בהם את ההלל אינו יוצא יד"ח אלא בהלל שלם ואם חיסר צריך לחזור ולקרוא, מ"מ ידי ברכה כבר יצא ואינו חוזר ומברך "דלא תיקנו לברך פעמיים".

ולא הבנתי וכי יש תקנה מיוחדת לברך על הלל זה וכיון שיצא יד"ח ברכה זו פעם אחת ביום שוב לא יברך והלא ברכת המצוה היא, וכיון שלא יצא ידי חובתו במצוה זו וצריך לחזור ולקיים מצות קריאת ההלל, מה לן במה שברכתו הראשונה לא יצא לבטלה, והלא כיון שמחוייב לקרוא את ההלל איך יקראנה בלי ברכה.

ואת"ל דכבר יצא יד"ח הברכה והברכה עולה לו כשחוזר לקרוא, והלא ברכה בכונה תליה ולא כיוון בברכתו על הלל זה, ועוד דכבר הפסיק הפסק גמור בין ברכה להלל.

וגם עצם ההנחה שאין ברכתו לבטלה צ"ע בעיני, דאין זה דומה כלל למש"כ במק"א דמי שהתפלל ולא הזכיר מעין המאורע אף שחוזר ומתפלל אין תפילתו הראשונה לבטלה, דשאני נידון דידן דהוי ברכת המצוה, וכיון שלא יצא יד"ח בהלל חסר לא קיים מצותו כלל ומה לן במה דבראש חדש מברך על הלל חסר, הלא בר"ח זה מצותו, אבל בחנוכה אין כלל מצוה בהלל זה ולא יצא יד"ח, ולכאורה פשוט דברכתו לבטלה.

ומשום כ"ז נראה לענ"ד דחוזר וקורא ומברך לפניה ולאחריה.

הלל בחנוכה

ד

במי שדילג על תיבה אחת בהלל אם יצא ידי חובתו

כבוד האברך המופלא מאוד

מבני העליה המועטים

הרה"ג ר' יצחק גולדברג שליט"א

בדבר מה ששאל לדעתי במי שקרא את ההלל וחסר תיבה אחת האם צריך לחזור ולקרוא ואף לברך שנית.

הנה כתב המשנה ברורה (סימן תפ"ח ס"ק ב'):

"ואם חסר פסוק אחד או תיבה אחת צריך להתחיל אח"כ מאותו פסוק ולגמור עד סוף ההלל דאם יאמרנו במקום שנוזכר הו"ל קריאה למפרע ולא יצא".

וכוונתו למה דמבואר בדיני ראש חודש (סימן תכ"ב סעיף ו') דהקורא את ההלל למפרע לא יצא, ומקורו במגילה (י"ז ע"א) שם מבואר במשנה דהקורא את המגילה למפרע לא יצא, ובגמ' אמרו וכן בהלל, ולמד מזה המשנה ברורה דכדין מגילה דין הלל, ועשם שבמגילה אם דילג על תיבה אחת לא יצא ידי חובתו, כך גם בהלל אם חסר תיבה אחת לא יצא ידי חובתו, עי"ש.

אמנם לענ"ד הדלה והענייה לא כן ידמה, ואבאר.

הנה כתב הטור בשני מקומות (סימן תפ"ח) דבימים שגומרים בהם את ההלל יש לברך לגמור את ההלל, ובשם מהר"ם מרוטנבורק הביא שאין לברך לגמור את ההלל אלא לקרוא את ההלל "כי היה אומר כשמברך לגמור אם יחסר ממנה אות אחת או תיבה אחת הוי ברכה לבטלה". אך בשם הרא"ש כתב הטור "וא"א הרא"ש ז"ל היה אומר שאין לדקדק בזה כי לגמור הוי פירוש לקרות כמו ותיקין היו גומרין אותו פירוש קורין אותו".

והטור חזר על כל זה גם בהלכות סוכה (סימן תרמ"ד), אלא ששם לא כתב אלא שאם יחסר אפילו אות אחת הוי ברכה לבטלה ולא כתב תיבה אחת, אך היינו הך.

הלל בחנוכה

וכבר נחלקו בזה השו"ע והרמ"א, דהבית יוסף בשלחנו הערוך (סימן תרמ"ד סעיף א') כתב שמברך לגמור את ההלל כשיטת הטור, והרמ"א (סימן תפ"ח סעיף א') כתב שמברך לקרות ההלל, עי"ש.

ומ"מ מבואר בדברי שניהם, הרא"ש והר"מ, דמעיקר הדין אם החסיר תיבה אחת יצא ידי חובתו ואין כאן ברכה לבטלה ולא נחלקו אלא בשאלה אם יברך לגמור את ההלל אם הדין משתנה ואם מעתה יחסר תיבה אחת הוי ברכה לבטלה שהרי לא גמר את ההלל כברכתו, והרא"ש והטור נקטו דאין הדין משתנה ע"י הברכה דאף לגמור אין כונתו אלא לעצם קריאת הלל שלם, אך לכו"ע יצא ידי חובתו אף אם חסר תיבה אחת.

ובשער הציון (שם סק"ג) הביא את לשון הטור בשם הר"מ, ואכן תמה שהלא אף אם יברך לקרוא את ההלל אם חסר תיבה לא יצא ידי חובתו, וכפי הנראה כתב לפרש כונת הטור דאם לא יקרא תיבה כראוי ולא דקדק בקריאתה לא יצא אם יברך לגמור, עי"ש.

אך אין פירוש זה מתיישב כלל בלשון הטור שכתב להדיא שאם יחסר תיבה אחת או אות אחת הוי ברכה לבטלה, והט"ז (סימן תפ"ח סק"א) העתיק את לשון הטור שאם ידלג אות א' או תיבה אחת, עי"ש.

וגם בסברא תימה דאם הכונה שלא ידקדק בקריאתה כראוי מה זה ענין לנוסח הברכה אם אומר לקרוא או לגמור, והאמת יורה דרכו, דאכן מבואר בטור שמעיקר דין הלל אף אם דילג וחסר תיבה אחת כל שאין הענין משתנה יצא ידי חובתו, ולא נחלקו אלא אם הדין משתנה כשמברך לגמור את ההלל.

וכך נראה לדיוק אף מלשון המגן אברהם (סימן תכ"ב ס"ק י'), דהנה איתא שם בשו"ע (סעיף ו'): "הקורא הלל למפרע, לא יצא", וברמ"א שם: "טעה, יחזור למקום שטעה בו".

וכתב המגן אברהם: "פי' אם דילג פסוק א' ונזכר אח"כ לא יאמרנו במקום שזכר דא"כ ה"ל קורא למפרע אלא יתחיל מאותו הפסוק ויאמר עד סוף".

ונראה לענ"ד שבדקדוק כתב שאם דילג פסוק אחד, ולא תיבה אחת, דאם דילג תיבה אחת באמת אין צריך לחזור כלל.

הלל בחנוכה

והנה חיליה דהמשנה ברורה מהמבואר במגילה שדימו בזה הלל למגילה, הרי שדין אחד להם וכשם שבמגילה אם דילג תיבה אחת לא יצא וצריך לחזור ולקרוא את המגילה, כך גם בהלל, ותמה אני בעניי ודלותי, הלא במשנה (מגילה י"ז ע"א) איתא: "הקורא את המגילה למפרע לא יצא", ובגמ' למדו זאת ממה דכתיב במגילה "ככתבם וכזמנם", מה זמנם למפרע לא אף כתבם למפרע לא, ושוב איתא בגמ':

"תנא, וכן בהלל, וכן בקריאת שמע, ובתפלה".

והלא בתפילה פשיטא לן דאם חיסר תיבה אחת יצא ידי חובתו ורק אם חיסר כל מהות הברכה או שינה במטבע של ברכה בסיומה לא יצא ידי חובתו, וע"כ שלא השוו הלל קר"ש ותפילה למגילה אלא לענין הקורא למפרע בלבד, ולא לשאר דיניהם והלכותיהם.

ובאמת אף לענין הקורא למפרע לא למדו הלל ממגילה, דבמגילה למדו הלכה זו מדכתיב "ככתבם וכזמנם" ובהלל למדו הלכה דהקורא למפרע לא יצא לדברי רבה מדכתיב "ממזרח שמש עד מבואו", ולדברי רב יוסף מדכתיב "זה היום עשה ה'", ולדברי רב אבא מדכתיב "יהי שם ה' מברך", ולדברי רב נחמן בר יצחק, ואיתימא רב אחא בר יעקב מדכתיב "מעתיק ועד עולם" כמבואר שם בגמ', וע"כ שלא אמרו אלא דמיון בעלמא דבכל הני הלכתא הקורא למפרע לא יצא, אבל אין לדמותם בענין אם דילג תיבה אחת אם יצא.

ושורש הספק הוא במה שיש לעיין ביסוד הלכה זו, דמאי שנא קריאת שמע ומקרא מגילה דאם חיסר בהם תיבה אחת לא יצא ידי חובתו, מתפילה וברכת המזון שבהם פשיטא שאם דילג תיבה אחת יצא ידי חובתו.

ונראה בזה דשאני קריאת שמע שכל מהותה וגדרה לקרוא פרשה מסויימת שבתורה, וכך גם מקרא מגילה שכל גדר המצוה לקרוא מגילה זו, וכל שהחסיר אף תיבה אחת לא קרא את הצריך קריאה ולא קיים מצותה, משא"כ בתפילה וברהמ"ז שגדר המצוה להתפלל ולברך, אלא שתקנו אנשי כנסת הגדולה נוסח התפילה והברכות, ומשום כן כל שהתפלל וברך את עיקר הענין יצא אף שהחסיר תיבה.

ולפי זה יש לעיין בקריאת ההלל, דמחד גיסא דומה הוא לקריאת שמע ומגילה דגם זו מצוותה קריאה של פרקי תהלים מסויימים, אך באמת נראה טפי דעיקר המצוה

הלל בחנוכה

להודות ולהלל, אלא שתחת אשר תיקנו אנשי כנסת הגדולה נוסח התפילה וברכת המזון בהלל תיקנו להודות ולהלל ע"י קריאת פרקי תהלים, ואין בין פרקי התהלים לתפילות וברכות שתיקנו חכמים, וסברא זו נראית עיקר בעיני.

וכבר נחלקו הרמב"ם והרמב"ן (ספר המצוות שורש א') אם אמירת ההלל הוי מצוה דאורייתא או דרבנן, בעל הלכות גדולות מנה את מצות ההלל במנין התרי"ג, והרמב"ם הבין מכך שלדעת הבה"ג הוי מצוה דאורייתא, והרמב"ם דחה דבריו דאין ההלל אלא מצוה דרבנן, דאיך אפשר שפרקי ההלל שאמר דוד המלך יהיו מצוה דאורייתא, והרמב"ן כתב דאפשר שמן התורה נצטוו להודות ולהלל, ודוד המלך הוא זה שתיקן את פרקי ההלל. ובאמת נראה דאנשי כנסת הגדולה הם שתיקנו שנוסח ההלל יהיה פרקי התהלים הללו ודוד המלך לא אמר אלא כפרקי תהילה וככל שאר פרקי התהלים. (ועוד כתב שם הרמב"ן דאפשר שמושה רבינו הוא זה שאמר פרקים אלה לשם ההלל וכמו שמצינו בתהלים (פרק צ') "תפלה למושה", עי"ש).

ולהדיא כתב שם הרמב"ן לדמות לתפילה ולברכת המזון, וכשם שתפילה וברכת המזון מה"ת המה, אלא שמן התורה כל אחד מתפלל ומברך לפי צחות לשונו, ואנשי כנסת הגדולה תיקנו את נוסחם, כך גם בהלל.

הרי שעיקר מצות ההלל גדרה וענינו להודות ולהלל על הנסים והמועדים, בדומה למצוות התפילה וברכת המזון אלא שתיקן מי שתיקן שפרקי התהלים הם יסוד ההלל, ומסתבר לפי זה דאף אם דילג על תיבה אחת מ"מ יצא ידי חובתו והתפלה וברכת המזון כמבואר, ודו"ק בכל זה.

ומה מאוד שמחתי בראותי שוב תנא דמסייע לי, ב"ה שכיוונתי לדעת גדולים, ולהדיא כתב הפרי מגדים (סימן תפ"ח מש"ז סק"א) לפרש את דברי הט"ז שהן הם דברי הטור דאכן אם שכח וחסר תיבה בהלל יצא ידי חובתו ואינו צריך לחזור ולקרוא את ההלל, עי"ש.

וראיתי מה שפסק שאם אכן דילג אדם על תיבה אחת בהלל, להפסיק או הסיח דעתו, צריך לחזור ולקרוא את ההלל עם ברכה והתבסס על דברי המשנה ברורה, אך נראה להלכה דאף שנכון שיחזור ויקרא את ההלל ולחשוש לשיטת רבינו הגדול המשנה ברורה, מ"מ לא יברך דספק ברכות להקל.

הלל בחנוכה

ה

אם ראוי להתפלל על הנס

"ואומרים על הנסים בחנוכה ובפורים, קודם ועל הכל וכו', ואם לא אמרו, אין מחזירין אותו (טור). וע"ל סימן תרפ"ב. ומ"מ יוכל לאומרו בתוך שאר הרחמן, ויאמר הרחמן הוא יעשה לנו נסים כמו שעשה בימים ההם וכו', והכי נהוג (כל בו) (רמ"א או"ח סימן קפ"ז סעיף ד').

"הגה: י"א כששכח על הניסים בברכות המזון כשמגיע להרחמן יאמר הרחמן יעשה לנו נסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מתתיהו כו' (כל בו, וכבר נתבאר סימן קפ"ז סעיף ד') " (רמ"א סימן תרפ"ב סעיף א').

הרי לן דברי הרמ"א בשני מקומות דהשוכח לומר על הנסים בברכת המזון אומר הרחמן הוא יעשה לנו נסים וכו'.

ובבכור שור (שבת כ"א ע"ב ד"ה ועשאו יו"ט) תמה על דברי הרמ"א מהמבואר בברכות (נ"ד ע"א במשנה ובדף ס' ע"א בגמ') שאין מזכירין מעשה ניסים בתפילה, ואין ראוי להתפלל שהקב"ה יעשה לנו נס, ומשו"כ "האומר יהי רצון שתלד אשתי זכר הרי זה תפילת שוא".

אך באמת לא על הרמ"א תלונתו אלא על השו"ע והראשונים, דהלא כתב בשו"ע (תרפ"ב סעיף ג):

"אין אומרים כשם שעשית וכולי, אלא מסיים, ועשית עמהם נסים וגבורות בימים ההם בעת הזאת, ויש אומרים שאומרים אותו".

הרי דיש אומרים דבתפילת על הניסים מבקשים שהקב"ה יעשה לנו נסים כשם שעשה לאבותינו, ומקור נוסח זה במס' סופרים (פרק כ'), והבית יוסף הביא את דברי הראשונים שפקפקו במנהג זה משום שאין לבקש צרכים בג' אחרונות, ועיין בתוס' מגילה (ד' ע"א) ובאבודרהם ובארחות חיים, ולכן פסקו שאין לאומרו, עי"ש. ולא מצינו מי שיפקפק במנהג זה משום שאין לבקש על הנס.

הלל בחנוכה

ובבכור שור כתב לחלק בין נס שהוא לגמרי למעלה מדרך הטבע כגון שינוי העובר מנקבה לזכר, לנס טבעי כמו נצחון במלחמה רבים ביד מעטים וגיבורים ביד חלשים, שעל נס כזה מותר להתפלל. ועוד כתב לחלק בין יחיד לרבים דאף על פי שאין להתפלל שהקב"ה יעשה לו נס, בלשון רבים מותר לבקש שהקב"ה יעשה לנו נסים, עי"ש.

ובישועות יעקב (סימן תרפ"ב) כתב בדרך מפולפלת על פי דברי הגמ' (שבת ל"ב ע"א ותענית כ' ע"ב) דמי שנעשה לו נס מנכין לו מזכויותיו, ומשו"כ אין להתפלל על הנס, משום שינכו לו מזכויותיו, אבל אם מדובר בנס מפורסם הרי ירבו זכויותיו של בעל הנס שעל ידו נתקדש שם שמים, ויצא לו שכרו בהפסדו, ומשום כך אכן ראוי לבקש שהקב"ה יעשה לנו נסים כשם שעשה לאבותינו, דהיינו נסים מפורסמים שעל ידם ירבו זכויותיו של בעל הנס, יתגדל שמו בעולמו, עי"ש.

אך לדידי נראה פשוט וברור דשאני נס דיחיד שאין להתפלל עליו, מן הנסים הגדולים שעשה הקב"ה עם אבותינו שעל ידם נתקדש שמו הגדול בעולם וכל העמים ייראו וייראו וגם כל הבריות חלו מפניו. ועליהם ועל כיוצא בהם ודאי ראוי להתפלל, דהלא מתפללים אנו ערב בוקר וצהריים שיתגדל ויתקדש שמו רבא, וקושיא מעיקרא ליתא.

ו

אם אומרים הלל בחנוכה בבית האבל

הנה כתב הרוקח (סימן שט"ז):

"ואין קורין שם הלל בראש חדש חדא דאין אומר דבר שמחה ועוד משום לועג לרש. כי הנשמה אוננת שם ואיך יאמרו לא המתים יהללוה. תו דעשרה שפירשו מן הציבור כיחידים דמו".

הרי לן ג' טעמים דאין לומר הלל בבית האבל בר"ח, משום שמחה, משום דהוי כיחידים, או משום לועג לרש, ונפ"מ בין הטעמים האם רק בר"ח אמרו הלכה זו או אף בחנוכה.

הלל בחנוכה

דלפי הטעם דאין לומר דברי שמחה באבילות ה"ה בהלל דחנוכה וה"ה לפי הטעם דלועג לרש, אבל אם הטעם הוא משום דיחיד אינו אומר הלל ועשרה שפירשו כיחידים דמי, אין זה אלא בר"ח אבל בחנוכה גם היחיד חייב לומר הלל.

ובמגן אברהם (סי' קל"א סק"י) כתב לפי דברי הרוקח דאין זה אלא בראש חודש די"א דיחידים אין אומרים בו הלל אבל בחנוכה דגם יחידים חייבין לומר בה הלל, יש לומר הלל אף בבית האבל. ולהלכה כתב דאין אומרים הלל בית האבל אף בחנוכה, והאבל אינו אומר הלל כלל, אך הציבור צריך לומר הלל אח"כ. וכך פסק המשנ"ב (סי' קל"א ס"ק כ' וסי' תרפ"ג ס"ק ל'), וכ"ה בח"א (כלל קנ"ד סעיף ח'), ובקצשו"ע (סי' כ"ז ס"ו).

אך לכאורה חידוש לבטל חיוב גמור משום סברות שלא מצינו בדברי חז"ל, וראיתי שכתב בשבלי הלקט (הל' שמחות סימן כ"ב):

"ובראש חדש אין קורין שם את ההלל".

ושוב כתב שם:

"ונראה לי דוקא בראש חדש אין קורין שם הלל דאפי' בבית הכנסת בצבור אינו אלא מנהג בעלמא... אבל בחנוכה שחובה לקרות קורין ומברכין לפניו ולאחריו".

וכך ראיתי בשדי חמד (אסיפת דינים מערכת אבילות אות רי"ד) שכתב דהסכמת רבנן בתראי דבימים שחיוב גמור לומר הלל אומרים אף בבית האבל, כיון שכל הטעמים שלא לומר הלל בבית האבל קלושים מאוד, והביא כן ממחזיק ברכה (סימן ת"פ וסי' תקפ"ה), וכ"ה בחק יעקב (שם סק"ב), וכ"ה בשו"ע הרב (סימן תע"ב אות ה') ועוד אחרונים, עי"ש.

ובחנוכה שנת תשע"ו שבת משוש לבנו ונהפך לאבל כנורינו בהסתלק מעמנו אבי מורי עטרת ראשי הכ"מ, והתלבטתי אם לומר הלל, והכרעתי לפי כל הנ"ל אכן לקרוא ההלל וכך נהגתי למעשה.

אך בטעמא דמילתא צירפתי לכל הנ"ל סברא נוספת, דכיון שהתפללתי שחרית בביתי ולא בבית אבי מורי לכאורה לא שייך הטעם דלעג לרש דאין הנשמה מרחפת ואוננת אלא בביתה ולא בבית האבל שהנפטר לא היה גר שם.

יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם

יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם

הנה מצוה תיקנו אנשי כנסת הגדולה לימי חנוכה והיא הדלקת הנר. אך אין מצוה זו עיקר ומהות המועד, אלא מצות ההלל. וכך אומרים אנו בתפלת על הנסים "וקבעו שמונת ימי חנוכה אלה להודות ולהלל לשמך הגדול", וכן הוא בלשון חז"ל (שבת כ"א ע"ב): "מאי חנוכה, דתנו רבנן בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון, דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון. שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאו ימים טובים בהלל והודאה". ולא בכדי קבע הרמב"ם את כל דיני ההלל לא בספר אהבה בהדי הלכות ברכות, תפלה וקר"ש, אלא בספר זמנים בפ"ג מהל' חנוכה.

אין זה אלא משום שכל מהות ימי החנוכה, ימי הלל והודיה המה.

ויסוד מצות ההודיה, פרטיה ודקדוקיה למדנו מפרק ק"ז בתהלים. מפרק זה למדו חז"ל שארבעה הם שצריכים להודות, ופסוק אחד חוזר על עצמו ארבע פעמים בפרק זה.

"יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם".

פסוק זה מבטא את כפל החיובים הרובצים על בעל הנס. ראשית דבר "יודו לה' חסדו". עליו להכיר בחסדי ה' ולהודות ולהלל לשמו הגדול.

אך לא די בכך אלא אף "ונפלאותיו לבני אדם". עליו לספר את נפלאות ה' לבני אדם ולפרסם את הנס.

בימי חנוכה עלינו להודות ולהלל, וכדברי הכתוב יודו לה' חסדו, ועלינו להדליק את הנר על פתח הבית מבחוץ ולעשות פרסומי ניסא, לקיים את הכתוב "ונפלאותיו לבני אדם".

וכאשר באים אנחנו להודות ולהלל, מצינו בתפלת על הנסים שני

יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם

יסודות עיקריים. נצחון במלחמה, וחנוכת המזבח.

חובה כפולה ומכופלת, תודה כפולה ומכופלת.

א. "ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, רבת את ריבם, דנת את דינם, נקמת את נקמתם, מסרת גבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים, וטמאים ביד טהורים, ורשעים ביד צדיקים, וזדים ביד עוסקי תורתך".

ב. זאת ועוד "ואחר כן באו בניך לדביר ביתך, ופנו את היכלך, וטהרו את מקדשך, והדליקו נרות בחצרות קדשך, וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו, להודות ולהלל לשמך הגדול".

נוהג אני מאז שחר נעורי כמנהג כ"ק מו"ר בעל דברי יציב זצ"ל, וכמנהג אבי מורי הגה"ח זצ"ל לומר לפני הדלקת הנרות את נוסח "לשם יחוד" שחיבר הגה"ק הבני יששכר זצוק"ל, ובו מבוקשים מהשי"ת "ובזכות המצוה הזאת תזכנו לנצח את אובינו", ועוד "ולנצח על מלאכת בית ה'". לנצח את אויבינו כנגד ההודיה בתפלת על הנסים על נצחון המלחמה, "ולנצח על מלאכת בית ה'", כנגד ההודיה שזכו "וטהרו את מקדשיך".

וגם נוהג אני זה עידן ועידנים בזמן מעוז צור ישועתי לשיר גם את הבית הנוסף שהביא החות יאיר בספרו מקור חיים (סימן תרע"ו) בשם כת"י של הרמ"א.

"מעולם היית ישעי, כבודי ומרים ראשי, שמע נא קול שועי, מלכי אלקי קדושי, העבר חטאי ופשעי, גם בגלות הרביעי, חזק ישראל, ותכניע ישמעאל ומאדום תפדה נפשי".

ובימים קשים אלה שלדאבון לב עדיין עומדים אנו במלחמה קשה, ודם ישראל נשפך כמים מתפללים אנו שהקב"ה יזכנו לנצח את אויבינו.

"חזק ישראל ותכניע ישמעאל ומאדום תפדה נפשי".

ונזכה בקרוב בימינו לנצח על מלאכת בית ה' בגאולה הקרובה בב"א.

נר זיכרון

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן
מוה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת
הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז
הר"ר דוד הגר הי"ו
לום אנג'לס

